

AZ ERDÉLYI ROMÁN REGIONÁLISTA MOZGALMAK HULLÁMAI

A ROMÁN SAJTÓNAK ÉS PÁRTOKNAK az erdélyi románság regionálista mozgalmainak nyomában kelt összeveszése, egymás lehazaárulószása minket kevésbé érdekelne, ha a haragadta őszinte szavak nem tárnák elénk a maga meztelenségében az erdélyi románság sorsát a magaválasztotta helyzetben úgy, amint az Trianon óta alakult.

Mikor 1927 őszén e sorok írójának „The Minorities in Roumanian Transylvania“ című munkája megjelent s azt Professor Arnold Toynbee az „Observer“ hasábjain kedvező bírálatban részesítette, Th. Beza, román úr, a londoni egyetemen a román nyelv és irodalom lektora, szemrehányást tett neki, hogy felült Szász Zsombornak, mert a könyv a román állapotokat az ellenzéken lévő pártok nyilatkozatai és kritikája nyomán ismerteti, pedig szenvedély nem lehet igazság forrása, hanem torzít, mint azok a konvex és konkáv tükrök, melyek vásári bódékban mulattatják a falusi népet: a kép, melyet a könyv a román források nyomán nyújt, éppen olyan ferde, mint a tükrök képe.

Most itt van előttünk az utolsó félév román sajtója, a román pártok utolsó félévének kampánya. ír a Patria, az Adeverul, a Viitorul, az Universul, a Drumul Nou; beszél Maniu, Vajda, Goldis, Mihalache, szónokol Jorga, Dúca, Brătianu, Lupu és a többi: kételkedhetünk-e abban, hogy ezek nem az igazságot mondják, van-e jogunk kételkedni, hogy amit ezek a vezető sajtóorgánumok írnak, a kép, amit e vezető államférfiak rajzolnak Románia közéletéről és Erdélynek a Regáthoz való viszonyáról, nem a valóságnak felel meg? Mire támaszkodják az, aki meg akarja ismerni a mai Romániát, ha nem a sajtó és közélet hívatott reprezentánsainak nyilatkozataira?

Elfogultság és részrehajlás nélkül írjuk a következő sorokat, úgy, amint a román közélet rothadó avarjában járva találtuk s ha londoni román professzornak és bukaresti honfiúnak nem esnek jól e szavak, vessenek azokra, akik írták vagy mondották őket. Mi csak krónikásai vagyunk.

Az ERDÉLYIEK LAPPANGÓ REGIONÁLIZMUSA amit a regát-nak és Bukarestnek annyi bűne szított, — mint előző cikkemben említettem — Maniu kormányzatának napfényre került eredménytelensége és az újonnan alakult Jorga-kormány kíméletlensége folytán tört ki nyíltan, amellyel az erdélyi nemzeti pártot a választásokon tönkre tette.

Augusztus végén a „The Christian Science Monitor“ Maniu visszavonulását tárgyalva, azt írta, hogy Romániában úgy, mint Jugo-

szláviában, az ókirályság arra törekszik, hogy minden hatalmat magához ragadjon s feltétlenül domináljon az új területek felett. Maniu, mint Pribicevics, e centralizáló törekvés ellen harcol és a politikai élettől való visszavonulása tiltakozás és figyelmeztetés, hogy Erdély fel is lázadhat a Regát ellen. Man, görögkatholikus pap és teológiai tanár, a Maniu parlament egyik volt alelnöke, egy magyar újságnak panaszolta el, hogy az erdélyi románok nagyobb elnyomást szenvednek» mint a kisebbségek és azokkal együtt „minden erdélyi számára fel van állítva az akasztófa.“ Jorga ugyan azt állította a kamarában, hogy őt csak azok gyűlölik Erdélyben, akik „a magyar iskolából kerültek volt ki s még mindig távol állanak a román génusztól“, de a „Patria“, az erdélyi román nemzeti-párt hivatalosa, másként látta a dolgot. Szerinte azoknak a botrányoknak a levegője, amelyeket nap-nap után a regátiai rendeznek a parlamentben, ma már nem csak Bukarest külterkeit és Erdélyt, hanem Európa levegőjét is megmételjezi. De Erdély, a szenvedések országa mindig megtalálta és meg fogja találni a magabizallság és részrehajlatlan izoláltság pillanatát; Erdély a demokrácia nimbuszát őrzi, legegészségesebb része a megkínzott román államnak s az erdélyi románság tudni fogja, hogy hogyan határozzon illúzióitól megfosztott országának sorsa felől.

Nap-nap után jelentek meg nyíltan, vagy burkoltabban a cikkek és nyilatkozatok, melyek súlyosan bírálták a Regát tizenhárom éves kormányzatát és beszéltek a regionális politika szükségességéről. A bánági Sever Bocu lapjában, a „Vestulban“, már nem is írt egyébről. „Még vannak a nemzeti pártban, akik korainak tartják a nyílt állásfoglalást, de a nagy többség azon az állásponton van, hogy nem tűrhetjük tovább az Erdély ellen intézett érdemeden és gyalázatos hadjáratot.“ „Jön már a reakció ideje“, írta tovább, „és eljön a mindent tisztító és elsöprő szélvész. Én állandóan harcban voltam a magyar hatalommal és az ókirályságba menekültem volt előle. De ma be kell, hogy ismerjem, hogy a magyar államhatalom kérelheteden volt ugyan, de lojális. Kemény volt a törvény, de törvény volt. Mert a magyar államhatalom kísérletet sem tett, hogy megtámadja emberi méltóságunkat és ha összehasonlítjuk az akkori időket a mai helyzettel, tisztelettel kell, hogy adózzunk a letűnt uralomnak. Itt minden fenekestül fel van fordulva, ember ember ellen, tartomány tartomány ellen küzd. Vájjon egy nemzet vagyunk-e még“, kérdi Bocu, „vagy kérelheteden ellenségei egymásnak?“

Az erdélyi nemzeti párt mind nyíltabb és nyíltabb támadása lassanként átcsapott más körökre is. A nemzeti párt, Maniu és Vajda Sándor legkérelhetetlenebb ellensége az Averescu-féle néppárt erdélyi nagysága, Goga Oktávián volt. Most ő is gondolkozóba esett. Erdély, jelentette ki, ma teljesen árvának érzi magát a bukaresti központi kormányzattal szemben. A kormánynak semmi kapcsolata sincs Erdéllyel, semmi támaszpontja s annak érdekeivel szemben teljesen idegenül és izoláltan áll. Ezért nő az elégedetlenség Erdélyben napról-napra és ölt aggasztó formákat. A népben gyökeret vert a gondolat, hogy elveszett az államvezetéssel való kapcsolata s elhanyagolt mennyiség lett. „Én, aki tíz éven keresztül harcoltam az erdélyi regionalista törekvések

ellen“, írta Goga, „én is fel kell, hogy emeljem szavamat ez ellen a bűnös centralizáció ellen.“

S nem késett a kétségeskedés szavainak visszhangja a többi új tartományból sem. Constantin Stere, a kiváló besszarábiai államférfiú cikket írt a „Currentul“ egyik szeptember eleji számában:

„Besszarábia „megmenten“ elfelejtik azokat az anyagi és szellemi feltételeket, melyek alatt Besszarábia a cári rezsim idejében az orosz intellektuellek hatása alatt élt s azt a tényt, hogy Besszarábia paraszttömegei felett végigvonult a világtörténelem leghatalmasabb forradalma. A forradalmaknak pedig nevelő ereje van a tömegekre; az orosz forradalom hatása minden besszarábiain megérzik. A letűnt tizenkét év kormányainak működése jobban elidegenítette a regáthoz csatlakozott Besszarábia tömegeit, mint a cári uralom egy százada. A helyzet veszedelemével mindenkinek számolnia kell.

„Van bátorságom“, fejezi be cikkét Stere, „hogy megmondjam, hogy Bukarest makacs struccpolitikája alapjaiban rendíti meg az országot és porba fogja dönteni az állam épületét és a román faj jövőjét.“

Éppen így panaszolt a „Glasul Bucovinei“, melynek Nistor, volt liberálistárpárti miniszter a főszerkesztője. „A közvélemény megítélésére bízunk, hogy kik a regionálisták: mi, bukovinaiak, akiket rendszeresen mellőznek Bukovina ügyeinél, vagy azok, akik ezeket a helyeket nem bukovinaikkal töltik be? Ez nem regionálizmus, hanem csak a jog az élethez.“

Szeptember 9. és 10. napjain a nemzeti parasztpárt erdélyi és bánáti tagozata elnöki tanácsot tartott Kolozsvárit s határozatában hivatalosan konstataálta, amit eddig a párt tagjai csak cikkekben és interview-kben mondtak el: „Az egyesült tartományokat és elsősorban Erdélyt és a Bánátot állandóan és elképzelhetetlen mértékben alázza és üldözi Bukarest; fiaikat megakadályozzák a jogos érvényesülésben, szabotálják az aktív közéletben való részvételüket. Ez a gyűlölködő eljárás az erdélyi nép széles rétegeiben keltett regionálista érzelmeket s a lelki konszolidáció folyamatát ahelyett hogy gyorsította volna, kompromitálta. Ilyen körülmények között a közvélemény imponáló egyhangúsággal követel alkotmányosan garantált decentralizációt.“

BOILA ALKOTMÁNYTERVEZETÉNEK megjelenése után heteken át folyt a panasz és támadás a bukaresti kormányzat és a regáti államférfiak meg nem értő politikája miatt, amikor szeptember közepén egy nagy, összefoglaló tanulmány jelent meg az erdélyi kérdésről.

Sexül Pușcariu erdélyi román, a kolozsvári egyetemen a román filológia tanára, de egyike a legképzettebb erdélyi politikusoknak. Nem az erdélyi nemzeti párt tagja, sőt ellenkezőleg, Jorga híve és tizenkét cikkből álló tanulmánya az állítólag független, de valósággal a Jorgát támogató kolozsvári lapban, a „Drumul Nou“-ban jelent meg.

Kétségtelen, — írja Pușcariu — hogy „erdélyi kérdés“ van, amely nem pártkérdés, hanem az összes erdélyiek problémája, értvén Pușcariu természetesen, „erdélyiek“ alatt csak az erdélyi románokat. Ha Erdélyt érintő komoly életkérdés, „merénylet“ merül fel Erdély ellen, akkor minden erdélyi, legyen az liberális, avereseánus vagy jorghista, egy táborba tömörül. Az iskola padjáról még mint dákoromán került ki az ifjúság, de alig pár évet van künn az életben, él Szamosújvárt vagy

Balázsfalván, a legintranzigensebb regionalistává lesz. A pártra való szakadás e hiánya mutatja, hogy él az „erdélyi kérdés“ és megoldásra vár.

1918-ban, mikor létrejött az unió, Brátianunak az volt a fölfogása, hogy jobb, ha az új tartományok politikusai egyelőre nem vesznek részt az állam politikai vezetésében, hanem megpróbálják, hogy beleéljék magukat a régi királyság politikájába; később aztán beolvadhatnak a meglevő regáti pártokba s azok felfrissítőiül szolgálhatnak.

Bratianu e gondolata nem valósult meg. Az erdélyiek nem bírtak beleszokni a regát politikájába s Románia közéletét az első tíz évben az az elkeseredett küzdelem jellemzi, amit Maniu vívott a mindenható liberális vezérrel, Jonel Bratianuval: Bratianu régi regáti, Maniu nyugati módszerrel, „úgy, ahogyan Budapesten látta“, jegyzi meg Puşcariu, akarta vezetni az állam politikáját.

A liberálisak kormányzata, folytatja tovább Puşcariu, teljesen helytelen volt Erdéllyel szemben. Bármennyire szerette is Erdélyt Brátianu, az erdélyiek pszichológiájáról fogalma sem volt. Általában olyan emberekkel szerette magát körülvenni, akik felett venálitásuk, korruptságuk, vagy korlátoltságuk folytán uralkodni tudott. Az erdélyiek közül is az ilyeneket válogatta maga köré s hozzájuk néhány renegát magyart vett, míg a komoly erdélyi elemeket kizárta úgy kormányából, mint a parlamentből. Erdélybe a felszabadítottak, a „desrobitii“ nyakára a „felszabadítókat“, a korrump, tanulatlan, inkompetens regáti tisztviselőket küldte, mígnem a „regáti“ név valóssággal megbélyegzővé vált. így járult hozzá a regionalizmus megteremtéséhez és lett legjobb kortese Maniunak és a nemzeti pártnak.

Több megértést tanúsított az erdélyi kérdés iránt, folytatja Pus-9ariu, a másik nagy regáti párt vezére, Averescu tábornok, de ő viszont azzal rontotta el dolgát, hogy csatlósául az erdélyiek közül Goga Oktaviánt választotta, akít a nemzeti pártiak Erdély rossz szellemének tartanak, aki összetörte az erdélyi szolidaritást.

Az egyfelől Goga, másfelől Maniu-Vajda ellentét még a világháború előtti időből, a régi erdélyi „Tribuna“ és „Románia“ ellenségességének idejéből dotálódik. Jelentette és jelenti a Bukarest felé orientálódó, ifjú intellektuellek ellentétét a magyar iskolákban felnőtt erdélyi román intelligenciával, ügyvéddel, doktorral, pópával szemben; azt az ellentétet, mely Erdély déli része, az orthodox görögkeleti oláh és az északerdélyi, magyar katholicizmustól átítatott görögkatholikus román között uralkodik. Egyik oldalon a görögkeletiek, akik, mint Slavici írta, „Románia napját Bukarestben várták felkelni“, akik büszkék a tizenkilencedik századbeli regáti áUamférfiakra, regáti irodalomra, akik a régi királyságot a románság Piemontjának tekintették; másik oldalon a nyugathoz hajló, túlnyomóan görögkatholikus északnyugati románok, akik Romániát a „balkanizmus“ megtestesülésének tartották s Popovici Aurélnak Erdélyt is magában foglaló „Nagy osztrák egyesült államáért“ lelkesültek. Ott volt ez az ellentét Gyulafehérvárt is 1918-ban, mikor Maniuék felállították a konziliu dirigentet és nem rombolták le a határt Predeálnál Erdély és a Regát között, holott Goga feltétlen egyesülést követelt.

De jóllehet Goga politikája felelt meg az ideális román politikának, Erdélyt Maniuek hódították meg. Oka sokféle volt. Maniueknak már a háború előtt nagyobb volt népszerűségük s a háború után az Averescu—Goga társaságnak sem vezérkara, sem politikája nem volt népszerű és szimpátikus Erdélyben. Különösen a második Averescu-minisztérium kormányzata úgy a bukarestieket, mint az erdélyieket elidegenítette s Gogát, „szenvedéseink költőjét“ azzal vádolták az erdélyiek, hogy elárulta Erdélyt.

A harmadik nagy pártnak, az erdélyi román nemzeti pártnak a politikáját Puscariu — nem egészen jogosan, — egyedül Maniu személyében kritizálja.

Kétségtelen, — írja — hogy Maniut lázas vágy ragadta a román egyesülés felé: ő volt az, aki 1918 őszén Aradon belevitte az erdélyi románságot az unióba. De nem tagadható, hogy él benne, a görög-katholikusban, a lenézés a románság retrográd orthodox keletisége és a királyság balkánisége iránt s inkább vezeti őt a Budapesten megszokott germán, mint a bukaresti franciás civilizáció (?). Maniu előtt az erdélyi oláh a tisztavérű román s nem a mindenféle görög, tatár, albán vérrrel keveredett regáti s az erdélyiben bízik egyedül. Puscariu szerint ez tévedése és ez okozza nehézségeit. Az unió idejében kevés volt az erdélyi közélet férfiai között, aki az új állam alakulásával járó nagy feladatok végzésére alkalmas lett volna s ezért keletkezett Erdélyben az úgynevezett „kurzisták“ kasztja, akik pár hónapos tanfolyam elvégzése után előzőnlötték a közhivatalokat s éppen olyan alkalmatlanoknak bizonyultak a tisztességes kormányzat vitelére, mint a később beözönlött korrupt regáti tisztviselők. „Ahelyett“, vonja le következtetését Puscariu, „hogy pártja zömével belépett volna valamelyik történeti román pártba s annak új irányokat és új koncepciókat adott volna, Maniunak inkább tetszett a harc a Regát és elsősorban Bratianu ellen, aki mellett nem bírta magát rávenni, hogy alárendelt szerepet játsszék. Az eredmény pedig az lett, hogy az egyesülés első tíz évét a liberális és a nemzeti párt engesztelhetetlen küzdelme vette igénybe, emésztette fel az ország energiáját és vitt veszendőbe annyi drága időt, olyan lukszust képezve, amilyent a konszolidáció első éveiben igazán nem lett volna szabad, hogy a nemzet megengedjen.“

Végre, mikor 1926 őszén a párt egy töredéke Goldissal élén otthagya Maniut és belépett a néppártba, Maniu is rászánta magát, hogy közeledjék egy másik román párthoz és egyesült Mihalache nagyjából besszarábiaiakból állott parasztpártjával. Az egyesülés nem volt szerencsés: az erdélyi nemzeti pártnak régi nemzetiségi politikájából folyó politikai tapasztalatlansága egyesült a parasztpárt osztályharcot hirdető ideológiájával s az eredmény Maniu minisztériumának kétévi szerencsétlen kormányzata lett: pártnak és kormányának nem volt homogenitása, Maniu toleránsán vagy tehetetlenül elnézte a régi rendszerekből fennmaradt korrupciót s másfél évi kormányzata után szétfoszlott az illúzió, hogy az erdélyiek értékes elemeket bírnának nyújtani az országnak és morális újjászületést lehetne tőlük várni. Ma gúnyosan mondják a regátiak: „Ismerjük az erdélyieket!“ Ilyen volt Románia nagy politikai pártjainak és Erdélynek viszonya az unió első tíz évében.

Ez év tavaszán megalakult a Jorga-kormány, de pártszínezet és határozott, komoly politikai irányelvek nélkül.

A KÉRDÉS AZ, hogy mi okozza Erdély és a Regát ellentétét és a regátbéli államférfiak és pártok meg nem értését Erdéllyel szemben?

Pușcariu a kérdés magyarázatát a két országrész elűtő kultúrájában és a regátban az erdélyiekben való csalódásában találja.

A sorozat egyik cikkében, melynek címe „Kétféle kultúra — kétféle gondolkozásmód“, idézi a múlt század harmincas éveiből a moldvai Ion Maiorescu levelét az erdélyi Baripuhhoz, amelyben az már akkor vázolja, hogy mily nagy különbség van a párizsi befolyás alatt álló fejedelemségbeli román és a magyar hangulatú erdélyi oláh, az „ungurean“ között, aki már nem is román s romlott nyelven beszél és ír: „Ungureanul nu e Román, el vorbeste și serié intr’o limba stricata și sfaturile lui nu se ascultă.“ Ez a kulturális különbség csak nőtt egy századon át: a királyságbeli román francia, a magyarországi oláh magyar-német kultúrán nőtt fel. De ez a két kultúra nem volna szabad hogy kizárja, hanem ki kellene hogy egészítse egymást; a két nemzet nem civilizálatlannak kell hogy tekintse és lenézzze egymást, amint tényleg teszi. E tekintetben az erdélyiek is tévednek és összezavarják a kultúrát a civilizációval. S az erdélyi Pușcariu a következő megjegyzést teszi a román „civilizációról“:

„Egy nyugateurópai előtt, aki kényelemhez és tisztasághoz van szokva, visszataszítónak tűnhetik fel a mi vonataink toaletthelyeinek piszkossága. Azok, akik 'nyugaton' élnek, — s ezt nálunk sokan Budapesttel tévesztik össze, — joggal háborodnak fel, ha látják, hogy vendéglőben egy jól öltözött úr felpofozza a pincért, vagy egy katonatiszt megveri védtelen tisztiszolgáját. Piszok és önuralom hiánya nyilvánvalóan tanúsítja, hogy még nem volt időnk, hogy a nyugateurópai szellem a társasélet minden rétegébe behatoljon.

De hogy a nivelláló civilizáció, mely elért már Afrikába a hottentották közé is, hozzánk is be fog hatóim, ez csak idő kérdése.“

Éppen így, amit már nem a nyugattól kell megtanulni, — vigasztalja magát Pușcariu — a lelkek harmóniája is szintén előbb-utóbb létre fog jönni s akkor Románia délkeleti Európa legfontosabb kulturális tényezője lesz.

Nagyobb akadályt képez a két országrész összeforradásában az a csalódás, ami a regátiakat az erdélyiekkel szemben érte.

A világháború előtt a Kárpátokon inneni és túli románság a távolból látta s valamilyen romantikus érzelemmel szerette egymást. A Regátban istenítették az erdélyi mártírokat s csodálták a magyar elnyomással szemben tanúsított ellenállásukat.

Mikor a vesztt háború után jött a Moldovába való tragikus visszavonulás és a nagy csalódás az összes régi romániai pártokban, az egész Regát mint messiásokot várta az erdélyieket, akiktől a királyság anyagi és erkölcsi felemelését várták. „Erdély“ nemcsak földrajzi fogalom volt, hanem a férfiasság, a megalkuvástalanság, az idealizmus és erkölcsi erő jelképe.

A csalódás el kellett, hogy következék.

A magyar idők alatti hosszan tartott passzivitás csak negatív eredményeket termelt az erdélyi románokban s mikor aktivitásba léptek, politizálásuk végtelen elméleti vitákban merült ki a budapesti Vadászkiirt kávéházban.

Ha a regátiak jobban ismerték volna az erdélyi viszonyokat, tudhatták volna, hogy egy pár bátor és becsületes harcos mellett ott voltak

azok, akik a „mártírságból“ éltek; a rendíthetetlen fanatikuskok mellett ott voltak azok, akik folyton ingadoztak; azok mellett, akik igazán szerették a népet és tanáccsal látták el, ott voltak azok a fiskálisok, akik mindig készen voltak, hogy kiszípolozzák a szülőfalutok népét.

Közelről nézve más volt az erdélyi, mint ahogyan távolról képzeltek. A háború utáni zavaros idők halommal dobták felszínre a dubiózus elemeket. Azok, akik a magyar időkben a leghangosabban énekelték a „Szózatot“, lettek a legdühösebb román hazafiak és nacionalisták és a kisebbségek legengesztelhetlenebb elnyomói; akik az erdélyi románság küzdelmeiben semmi szerepet nem játsztak, voltak legeiül. A konziliu diligens idejében a tisztességes dolgozók mellett feltűntek a kalandorok, az idealisták mellett azok, akiknek elvük volt: „frichissez-vous!“

Azután jött 1919-ben a Vajda és 1928-ban a Maniu kormánya, mindkettő rettenetes csalódást okozva s az erdélyi politikusok tehetlensége és inkompetenciája árnyékot vetett egész Erdélyre s gyűlölné tette egész Romániában.

Még egy-egy cikkben foglalkozik Pușcariu az erdélyi románság mellőzésével a tisztviselői karban, amit egyszerűen letagad, majd azzal a sértő terminológiával, mely az erdélyieket „felszabadítottoknak“, a regátiakat „felszabadítóknak“ nevezi s aztán egy tizenkettedik cikkben levonja következtetéseit.

Országrészek, — mondja — melyek hosszú időn át különböző idegen uralom alatt voltak, nehezen asszimilálódnak. Azt a sok lapangó ellentétet, mely a magyar uralom alatt évszázadokon át élt erdélyi románságot elválasztotta a regátiaktól, az unió egyszerre éles napfényre hozta, amihez hozzájárult egy halom illúzió megsemmisülése, megmérgezve a két népcsoport viszonyát.

„A regáti románok, hogy minél gyorsabban asszimilálhassák a csatolt tartományokat, gyors egységesítést követeltek, túni értékes intézmények és régi szokások feláldozásával járt. Bejárták a falvakat, idegen elemeket és tisztviselőket hoztak a városokba, akik nem tudtak a nép nyelvén beszélni s megvádolták az erdélyi románság vezetőinek hazafias érzését. Új románok, akiknek neve -ade vagy -ov szótaggal végződik, leckét akartak adni a hazafiságból azoknak, akik a magyar gyűlölet elé tartották volt mellüket.

Másfelől az erdélyiek, túlozva néhány jelenségét a civilizálatlanságnak s folyton összehasonlítva a régi jól szervezett kormányzatot, amelyhez a múltban voltak hoztak a városokba, a jelenlegivel, elfelejtették azt a boldogságot, amit a nemzeti egység létrehozása jelent és szenvedélyüktől elvakítva képesek felháborító módon kijelenteni, hogy „jobb volt magyar Uralom alatt!“

De a regionalizmus nem természetes jelenség. A román nép Kárpátokon innen és túl egyforma, ugyanazt a csendes, egyszerű életet éli, ugyanabban a hitben, ugyanazokkal a szokásokkal, ugyanabban a szegénységben. Romániában nincs józan gondolkozású ember, aki ne óhajtana a románság egységét, ne volna unionista: regionális politika azoknak a kenyere, akiknek kenyérkeresete a politika. Erdély komoly politikusai ma vagy visszavonultak a politikától, vagy a nagy román pártokban helyezkedtek el.

Így akarja látni Sextu Pușcariu a regionális politikát, és nincs igaza.

BOIL A FÜZETE és a szeptember 9-i nemzeti párti határozat megindította a támadások és invektívák özönét.

Az „Universul“ összeesküvésről írt, melynek célja Románia fel-

darabolása s nem is Moszkvából vagy Budapestről van irányítva, hanem Kolozsvárét kelt.

A liberális lapok támadták Boilát, akit jó regáti szokás szerint azonnal korrupcióval, adóeltitkolással, bűnös úton való meggazdagodással vádoltak és támadták Sever Bocut, aki ellen tényleg négy-milliós vámcsempészet miatt van vizsgálat folyamatban. „Nem egy hatalmas és erős Nagyromániát akarnak ezek, Boila és társai“, írta az „Universul“, „hanem egy államocskákra összetört Kisromániát, egységes vezetés, geopolitikai (?) összefüggés nélkül. Kétségtelen, hogy ilyen eltévelyedés csak egyensúlyavesztett agyban támadhat. Mindenesetre jellemző, hogy a nemzeti-parasztpárt néhány vezetője“ — az erdélyieket érti — „kész az államforma ellen folytatott e bűnös akciót támogatni.“ A „Napunea“ azzal vádolta Sever Bocut, hogy csak azért akar autonómiát Erdélynek, hogy legyen terület, ahol nem kell, hogy a bíróság üldözésétől féljen. Autonómia csak a tömlöcbevalóknak kell s az autonómia-örületet csak úgy lehet meggyógyítani, ha szószólóit fegyházba küldik. Ki kell sorsolni minden tizedik nemzeti pártit, falhoz kell állítani és agyonlőni. Ha Soo ezer román katona elveszhetett a román állam egységének létrehozása végett, ekkora véráldozat eredményének föláldozok joggal el lehet pusztítani.

A „Viitorul“, a liberálisok orgánuma és a „Neamul Románesc“, a Jorga lapja, mindkettő felhívást intézett Mamiihoz és Mihalachehoz, a nemzeti-parasztpárt két vezéréhez, hogy nyilatkozzanak, vállalják-e a párt néhány tagja által folytatott regionalista politikát és Boila autonómián alapuló alkotmányát?

A miniszterelnök Marosvásárhelyre jött s e tiszta székely városban fogadkozott, hogy a román nép nem autonomists s elítéli a nemzeti pártot. A liberálisok Kolozsváira gyűltek s ott tiltakoztak a regionalista politika ellen. „Itt, Erdély szívében állítjuk“, —mondta Vasile Sassu, „hogy a román egység sírját nem engedjük megásni.“ „Nekünk nem boilizmus, hanem románizmus kell“, szónokolta Mo\$oiu tábornok, a magyarországi invázió egyik nagy hőse, „Erdélyt meg fogjuk tartani a románság nyugati bástyájának. Ezelőtt tizenkét évvel azért jöttünk Erdélybe, hogy a románokat felszabadítsuk a magyarok elnyomása alól; most azért kellett, hogy idejőjjünk, hogy megvédjük az eltévelyedettek elszakító terveivel szemben.“ S szónoklása után interviewt adva a „Keleti Újságnak“, midőn a laptudósító közbevetette, hogy a modem államfejlődés iránya az autonómiák felé vezet, öklével az asztalra csapva jelentette ki, hogy „Magyarországot az autonómia döntötte sírba és Csehszlovákia napjai is meg vannak számlálva, mert az állam gépezete az autonómia gondolatán épült fel.“

Az „Universul“ szeptember 23-i számába nagy cikket írt az erdélyiek regionalista politikájáról Constantin Bacalba\$u, a román hírlapírás egyik legelőkelőbb tagja:

Eljött az óra, — írja — hogy vége legyen az örökös kétértelműségnek. Az alternatíva ez: vagy határozottan lojális Erdély a román államhoz, vagy elszakad. De a nemzeti pártiaknak nincs bátorságuk, hogy nyíltan megmondják, hogy mit akarnak.

Némelyek szemrehányást tesznek, hogy nem jól cselekszünk, mikor azokat támadjuk, kik a múltban a magyarok ellen harcoltak.

Erről a legjobb, ha hallgatunk. Ha valaki azt hiszi, hogy a múlt érényei a jövő bűneinek mentségéül szolgálhatnak, azok vagy tévednek, vagy minket akarnak megtéveszteni. A múlt csak azoknak szolgálhat pidesztálul, akik nem árulják el a múltat.

Ma alacsony motívumokból zászlót bontottak az erdélyiek, akik kis ambícióikat és nagy zsebüket akarják szolgálni. Ismét Erdély szent jogait akarják megvédelmezni.

De Erdély jogait mi védelmezzük, akik a világháború előtt, még mint Ausztria-Magyarország szövetségesei odatartottuk mellünket a Kárpátokon túli vitéz harcosok fedezetére.

Erdély jogait mi védelmeztük, mikor megtagadva a német szövetséget, csaknem végpusztulásba mentünk.

Mi védelmeztük Erdély jogait, mikor szembeszálltunk Kun Béla seregeivel és bevonultunk Budapestre.

Mi vérünket ontottuk s nem elnöki határozatokat hoztunk, nem szónokoltunk s nem csináltunk Boila-féle alkotmányokat.

Mit csináltak az erdélyi nemzeti pártiak a román faj egységéért? lettek légyen kormányon vagy ellenzéken?

Semmit! Ez az egész ország egyhangú felelete.

Megtörtént Erdélyben, hogy amikor a zenekar a királyi himnuszt: „Trăiască Regele!“ játszta, a román nemzeti pártiak az idegen kisebbségekkel együtt tüntettek ellene s a Jorga-kormány eltiltotta a himnusz játszását.

Ma Erdélyben nem játsszák a királyi himnuszt s az erdélyi románok autonómiát követelnek országuk számára.

Erdély mégis Romániáé marad!

A regionálisra politika súlyos válságba hozta magát a pártot is. Erdélyi nemzeti párti és besszarábiai parasztpárti része nincs meg-egyezve e politika fölött; Maniu badacsonyi remeteségébe vonult s ma nincs vezére a pártnak.

Szeptember közepén már fel is állította a diagnózist az „Indreptarea

„A nemzeti parasztpárt, miután nincs egysége, nincs vezére, nincs erkölcsi tekintélye, vezetői becestelen tranzakciókba vannak keverve sa csatolt tartományokkal szemben veszélyes regionalista törekvéseket mutat és autonómista politikát folytat, a mai naptól kezdve halottnak tekinthető. Forradalmi akciója folytán egy ilyen szervezet lehet zavart csináló frakció, de nem lehet többé kormányképes politikai párt.“

Hogy a nemzeti-parasztpárt súlyos krízisben van, az kétségtelen; de a regionális gondolat nem halott s erről lesz még szó e folyóirat hasábjain.

SZÁSZ ZSOMBOR